Imaginea Celuilalt în Chronica românilor. Viziunea şincaiană asupra populaţiilor germanice din Transilvania

MARIAN ZĂLOAGĂ
Institutul de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Şincai"
Târgu-Mureş

Cercetarea imaginii celuilalt este o constantă în istoriografia românească din ultimele decade. Pentru subiectele privind arealul transilvan ea continuă să rămână în atenţia cercetătorului cu atât mai mult cu cât unele aspecte au rămas neexplorate. Este şi cazul demersului de faţă.

Putem spune că avem deja o tradiţie în ce priveşte imaginea românului în literatura sau istoriografia germană.[182] De asemenea există şi o serie de studii din care românul devine reflector.[183] Studii mai ample realizate în ultimele două decade ale secolului al XX-lea – ne referim aici la primul capitol al lucrării lui Adolf Armbruster ***DacoRomano-Saxonica*** sau la mai recenta realizare a lui Dan Horia Mazilu ***Noi despre ceilalţi. Fals tratat de imagologie***, – analizează problema de care ne interesăm doar marginal, totuşi, nu fără a face o serie de valoroase remarci critice.

Titlul propus, deşi limitat doar la unul dintre izvoarele specifice unei incursiuni imagologice, anunţă o redimensionare a problemei percepţiei elementului german, într-o primă istorie naţională românească.[184] Una dintre motivaţiile pentru care am considerat o asemenea abordare utilă, îşi găseşte resortul în aparentul arbitrariu semantic din primele pagini ale ***Chronicii,*** mai

---

[182] Cea mai celebră contribuţie este cea a lui Klaus Heitmann, ***Imaginea românilor în spaţiul lingvistic german***, Bucureşti, 1995, urmată de alte consistente studii, ca cel al Mihaelei Grancea, ***Călători străini prin principatele dunărene, Transilvania şi Banat (1683-1789). Identitate şi alteritate***, Sibiu, 2002.

[183] Cf. Stelian Dumistrăcel, ***Germanul în mentalul rural românesc***, în ***Identitate şi alteritate în spaţiul cultural românesc***, Iaşi, 1996, p. 221-239; Dan Berindei, ***Istoricii români şi lumea germană (de la mijlocul secolului al XIX-lea la începutul secolului XX)***, în ***Revista de istorie***, Tom 38, 1985, p. 457-470.

[184] Manole Neagoe, ***Prefaţă şi note***, la ***Chronica românilor şi a mai multor neamuri***, (în continuare ***Chronica***). Ed. îngrijită de Florea Fugaru, Editura pentru Literatură, 1967, Vol. I, p. CVII.

BDD-A19309 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:22:21 UTC)

ales că, se ştie în iluminismul românesc,[185] spiritul identitar s-a afirmat prin istorie şi filologie.[186] În acest sens ne interesează să identificăm dacă nu cumva datorită impreciziei terminologice – în ce priveşte etnonimele – polihistorul transilvănean ar face confuzii.

În mod firesc deci, întreprinderea noastră va porni de la o serie de consideraţii de ordin semantic. Raţiunea este fundamentată suplimentar şi pe faptul că, credem, o primă etapă în procesul identificării Celuilalt este reprezentată de maniera în care el este denominat.

Ne-am obişnuit să numim „german", „neamţ" pe toţi cei aparţinând arealului lingvistic germanofon fie că ei sunt saşi, austrieci sau germani. Fenomenul acesta de sinonimie pare destul de vechi, iar modernitatea ce aduce standardizarea limbii, îl reţine în limba română. În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea Grigore Maior explica în lucrarea rămasă în manuscris termenul **germanus** ca **neamţ** şi fireşte **Germania** ca **Ţara Nemţească**.[187] ***Dicţionarul ungurescu românescu*** (1869) al lui George Bariţiu, de pildă, pune semnul egal între cei doi termeni neamţ sau germanu cu care ungurii şi românii au desemnat elementul etnic german.[188] Lazăr Şăineanu în ***Dicţionarul universal al limbei române*** reţine într-o primă poziţie la cuvântul german pe „*Germanul modern*,"[189] explicând apoi cuvântul neamţ ca „*numele popular al Germanului şi în special al Austriacului*" sau ca „*catolic sau protestant*," stabilind în acelaşi timp şi etimologia cuvântului în cuvântul de origine slavă „*niemţi.*"[190] În 1924, un alt dicţionar etimologic explica originea etnonimului german ca „*numire dată de latini locuitorilor din Germania cari sunt de aceeaşi origine, cari se aseamănă, deşi poartă numiri diferite*,"[191],iar celui de neamţ îi găseşte o origine latină derivată din **ne amicus**, continuând: „*denumire dată locuitorilor din ţara austeră* (Austria) *care are pământ neprimitor. Ca şi saşii = saxi, celor din Saxia, pietroasă,*

185 Keith Hitchins, ***Mit şi realitate în istoriografia românească***, Bucureşti, 1997, p. 33.

186 Pompiliu Teodor, ***Introducere în istoria istoriografiei din România***, Cluj-Napoca, 2003, p. 80.

187 Grigore Maior, ***Institutiones linguae Valachiae, Lexicon Compendium Latino-Valachorum***, Mihai German (ed.), Vol. I, Alba Iulia, 2001, p. 237.

188 ***Dictionariu Ungurescu-Românescu compusu de George Baritiu***, Brasiovu, 1869, p. 353.

189 Lazăr Şăineanu, ***Dicţionariu Universal al Limbei Române***, Ed. VII, Bucureşti, p. 272.

190 ***Ibidem***, p. 422.

191 Alexandru Resmeriţă, ***Dicţionarul etimologic-semantic al limbei române***, Craiova, 1924, p. 292.

BDD-A19309 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:22:21 UTC)

ţara cu pământ pietros,"[192] dezavuând etimologia slavă a respectivului etnonim. La figurat, etnonimul „neamţ" e dat ca sinonim cuvântului catolic.[193] În fine, un dicţionar etimologic mai nou, întocmit de Alexandru Ciorănescu vizavi de etnonimul german precizează că este specific secolului al XIX-lea,[194] deşi stabileşte o sinonimie cu etnonimul folosit alternativ cel de neamţ, căruia îi stabileşte origini slave din **nemŭ** „barbar," definindu-l şi ca „străin." Simplificând, reţinem că în modernitate **german** (de factură latină) este un termen ce se referă la locuitorul statului german modern – indicaţie preţioasă pentru transformarea reductivă a termenului printr-o mai strictă asociere cu realitatea statală germană născută în veacul al XIX-lea, cel de **neamţ** (originar din limba slavă) fiind mai des asociat elementului austriac chiar unei realităţi confesionale ca cea catolică, deşi la o adică în româneşte ele sunt interschimbabile fără a provoca mari confuzii. O relativă imprecizie există încă.

Toate aceste precizări explică într-o oarecare măsură cum de în unele cazuri autorul ***Chroncii românilor***, foloseşte etnonimul „*german*" sau „*neamţ*" ca sinonime chiar şi atunci când se referă la populaţiile germanice din vremea atacurilor popoarelor migratoare de la sfârşitul antichităţii şi începutul evului mediu. Dacă ar fi să considerăm lucrurile din pură perspectivă semantică putem aprecia că la nivelul textului său, etnonimul „*nemţii*" este mai des folosit în timpul descrierii sau al clasificării într-o familie etnico-lingvistică a popoarelor migratoare, cărora Şincai le pune în cârcă „*începutul tuturor reutăţilor şi a necazurilor, care de aici înainte au trebuit să le sufere romanii din Dacia, adecă strămoşii noştri, ai românilor celor de acum.*"[195] Astfel, pe rând, cvadii (cvazii) sunt denumiţi nemţi,[196] iar despre „*gothi*" afirmă „*că era de aceeaşi viţă neamurile îndată mai sus zise (herulii şi perchizii) şi cu vandalii, cu longobarzii, cu gepidele cu taifalii şi alţii, adecă toţi era nemţii, eşiţi din Scandinavia sau Sveţia.*"[197] Ca să fie mai limpede, asocierea imaginii lor cu a barbarului sau străinului – aşa cum etimologia termenului din slavonă o poate susţine, fapt ce ar putea învedera credinţa unei alegeri a etnonimiei conştient realizate şi nu aleatoriu, doar în virtutea unei simple sinonimii, – ne vom referi şi la notele pe care Şincai le reţine la anul 319; astfel el enumeră neamurile „*gothilor adecă: visigothii, ostrogothii, boranii, carpii, basternii, carpodachii, taifalii, victofalii,*

[192] ***Ibidem***, p. 488.

[193] ***Ibidem***.

[194] Alexandru Ciorănescu, ***Dicţionar etimologic al limbii române***, Bucureşti, 2001, vezi paginile 359, respectiv 541.

[195] Gheorghe Şincai, ***Chronica***, Vol. I, p. 35.

[196] ***Ibidem***, p. 6, 7, 23.

[197] ***Ibidem***, p. 45.

BDD-A19309 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:22:21 UTC)

gepidii şi ceilalţi de viţă nemţească, cari toţi în comun ***de greci se numea schyte, iară de latini se chiamă gothi*** (s.n.), *mai adeseori au năvălit în Dachia veche preste bieţii strămoşii noştri.*"[198] Trecând dincolo de prezenţa în rândul celor enumeraţi a unor populaţii de o cu totul altă origine decât cea germanică, sugestia este că termenul de *neamţ* e folosit cu valoare peiorativă putând fi sinonim barbarităţii. Ar fi prea comod a da vina pe inadvertenţe la nivel semantic, pe eşecuri ale principiului semantic aplicat în analiza faptelor chiar şi la o vreme când disciplinele auxiliare nu atinseseră maturitatea. Ce derutează, însă nu stârneşte contradicţii la Şincai, este folosirea aceluiaşi termen în contextul secolului al XVII-lea şi, mai ales, al celui următor, când neamţul este asociat austriecilor lansaţi în reconquista Europei central- răsăritene. Asocierea este lesne de dedus dacă ne raportăm doar la notele din dreptul anului 1683 când: „*Carra Mustafa vizirul, luând toate oştile s-au dus direpţ la Vienna Austriei, unde e scaunul împăratului nemţesc şi au început a bate de toate părţile cetatea.*" Etimologia neamţ – austriac – catolic e doar parţial acoperită. Rămânem cu percepţia neamţului ca străinul, dar înţelegem că etnonimul austriac e firesc asociat catolicului, atunci când se leagă venirea lor cu revenirea catolicismului sau trecerea unei părţi a românilor la greco-catolicism. De acum neamţul devine în ***Chronică*** elementul activ în eliberarea Europei de turci, – „*grija cea mai mare a lui Duca vodă, domn în Valahia la 1679, fiind ca se* ***scuture tyrănnia turcilor carea acum o înfrânse armele nemţilor*** (s.n.), *şi cu totul s-o scoată din Europa,*"[199] – neamţul dedându-se, totuşi, şi la acte violente ca de pildă cel din 1688 din Bucureşti când „*foarte mult rău au făcut într-o lună cât au şezut acolo, bătăi, cazne, legături.*"[200] Fără a dramatiza, Şincai zugrăveşte un portret în mare parte pozitiv neamţului central răsăritean, căruia nu-i zice niciodată german. Totdeauna însă, pentru a îndulci imaginea străinului îşi exprimă gratitudinea sau speranţa faţă de „*avgusta Casă de Austria*"[201] care a adus mai mult bine românilor – judecată subiectivă în virtutea avantajelor propriei etnii. Să nu uităm că imaginea Casei de Austria este la vremea aceea conturată sub lozinca „*Virtus romana rediviva.*"[202]

E posibil ca preferinţa pentru etnonimul neamţ să se găsească în aceea că el reprezintă varianta populară a celui de german. Totuşi nu putem să credem că utilizarea s-a făcut mai mereu aleatoriu, mai ales că avem de a face cu un bun

---

198 ***Ibidem***, p. 66.

199 ***Chronica***, Vol. III, 195.

200 ***Ibidem***, p. 198.

201 ***Ibidem***, passim.

202 Cf. Toader Nicoară, ***Transilvania la începutul timpurilor moderne (1680-1800). Societate rurală şi mentalităţi colective***, Cluj-Napoca, passim.

BDD-A19309 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:22:21 UTC)

cunoscător al limbilor izvoarelor. Dacă ne ţinem de ideea unei utilizări intenţionate, în legătură cu alegerea etnonimelor, putem spune că ideologicul este foarte bine mascat într-o operă cu finalitate militantă cum este ***Chronica***. Poate mai bine, perceperea neamţului ca străin este sesizabilă în fragmentul de la anul 1457 când, comentând un privilegiu al lui Ladislau al IV-lea, prin care românii erau menţionaţi între nobili cu celelalte etnii din Transilvania, Şincai conchide: „*Eu ştiu că domniile din Banat, care mai înainte au fost numai ale românilor, pre vremea mea le-au cumpărat cu bani gata ungurii, carii au şi avut cădinţă, nemţii, talianii, armenii grecii şi alte* **neamuri streine** (s.n.), *carii apoi n-au domnit, ci au tyrănnit preste mişeii români.*"[203]

Rămânând pe tărâm semantic remarcăm că limba română actuală stabileşte o sinonimie şi între sas şi german. Aceasta este indiscutabil expresia expansionismului programului naţional din veacurile XIX şi XX. În ***Chronică***, însă, Şincai nu absoarbe această entitate etnică din Transilvania sintagmei neamţ. Aşa cum s-a remarcat, la români nu există o imagine unitară a germanului, el fiind prezent în scrisul românesc în două ipostaze: ca locuitor al spaţiului lingvistic german şi ca membru al populaţiei germane din zonă, fiecare cu specificităţile şi influenţele lor, atât în sens pozitiv cât şi negativ.[204]

Lectura ***Chronicii*** permite să afirmăm că niciodată în referinţele la ei nu există sugestii privind intruziunea lor în spaţiul transilvan. Dimpotrivă, ei sunt priviţi în general o entitate firească în structura Transilvaniei. Se vede dar, că în ciuda spiritului contestatar specific ***Supplex***-ului, în prelungirea căruia se află şi ***Chronica***, autorul nu se vrea un revoluţionar.

Palierele pe care se trasează imaginea sasului sunt mai diverse decât am putut urmări în cazul neamţului, înţeles ca străin şi catolic deopotrivă, chiar şi din perspectiva unui greco-catolic ce are ca repere identitare ortodoxia şi ideea romanităţii,[205] mai degrabă decât afilierea la normele bisericii catolice. Atenţie

---

[203] ***Chronica***, Vol. II, p. 44.

[204] Daniel Eiwen, ***Das Bild der Siebenbürger Deutschen in Rumänischen Schriftum. Momentaufnamen aus seiner Entsthehung und Entwicklung***, în Konrad Gündisch, Wolfgang Höpken. Michael Markel (Hrsgn.), ***Das Bild der Anderen in Siebenbürgen***, Böhlau, 1998, p. 264.

[205] Keith Hitchins, ***The Ideea of Nation among the Romanians of Transylvania***, în ***Idem – The Identity of Romania***, Bucharest, 2003, p. 64-70; I. Tóth Zoltan în ***Primul secol al naţionalismului românesc ardelean 1697-1792***, Bucureşti, 2001, p.72, definea ortodoxia ca bază a sentimentului comunitar românesc, sesizând că ortodocşii manifestau repulsie faţă de romano-catolici, pe care îi numeau ca şi calvinii papistaşi sau nemţi şi erau convinşi că Unirea însemna latinizarea (p. 286). Remarca susţine observaţiile făcute în ce priveşte imaginea neamţului în ***Chronică***.

BDD-A19309 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:22:21 UTC)

se va acorda pe rând originii lor, momentului venirii în Transilvania, privilegiilor, locului lor în structura medievală a Transilvaniei, apartenenţei lor confesionale, etc. Temele de interes ca şi stereotipurile specifice cronisticii medievale româneşti persistă în opera lui Şincai. Înţelegerea sau buna reflectare a imaginii sasului transilvănean a depins în mare parte de proveniența geografică a constructorului portretului acestei etnii,[206] în funcţie de contactul nemijlocit putându-se contura un tablou mai mult sau mai puţin fidel al celuilalt. Contrastează deci valoarea datelor oferite de cronicarii ardeleni şi cei moldoveni, ultimii mai dispuşi în a crede în mituri.[207]

Şcoala ardeleană reflectă lumea săsească din prisma rolului său istoric în zonă, ca de altfel şi în Europa de est. Suntem privaţi în expunerea lor – şi a ***Cronicii românilor*** implicit – de relatări privind viaţa cotidiană, definirea sinelui prin celălalt fiind posibilă, în principal, prin raportare la istoria celuilalt.[208] Optând pentru o restituire în spiritul conţinutului izvoarelor – care văd odată cu utilizarea lor în ***Chronică*** o primă variantă românească – miturile nu-şi găsesc locul în rândurile istoriografiei iluministe româneşti.[209]

Astfel, în ***Chronică*** notele privind originea saşilor demistifică descendenţa lor din Daci – teorie avansată de Toppeltin, cu audienţă în cronistica moldoveană. Notând în dreptul anului 1143 că „*în anul acesta sau în cel trecut au chemat Geza al II- lea pre saşi în Ardeal despre a căror urzire vezi pre Haner căci despre privilegiile sau cădinţele lor voui vorbi la anii viitori,*"[210] Şincai, demonstrează o raportare la surse de încredere ale istorigrafiei săseşti, care deja pe la sfârşitul secolului al XVII-lea prin Valentin Frank von Frankenstein „*îngropase teoria geto-daco-gotice.*"[211] Totuşi unica inadvertenţă se sesizează la anul 1224 când scrie că „*venind drept aceia credincioşii oaspeţii noştri*, ***teutonii*** (***saşii***) – s.n. – *cei din Ardeal au căzut la picioarele lui Andrei al II-lea şi s-au plâns de sărăcia lor,*" situaţie diferită de ce trăiseră în vremea celui ce i-a adus Geza al II-lea.[212] Dincolo de confuzia pe care o face – ea repetându-se ceva mai încolo

---

[206] Daniel Eiwen, ***art. cit***., p. 266.

[207] Cf. Adolf Armbruster, ***DacoRomano-Saxonica***, Bucureşti, 1980, p. 16-18, Daniel Eiwen, ***art. cit***., p. 266.

[208] Daniel Eiwen, ***art. cit***., p.268.

[209] Dan Horia Mazilu, ***Noi despre ceilalţi. Fals tratat de imagologie***, Iaşi, 1999, p. 153.

[210] ***Chronica***, Dan Horia Mazilu, p. 153.

[211] Adolf Armbruster, ***Romanitatea românilor. Istoria unei idei***, Bucureşti, 1972, p. 216.

[212] ***Chronica***, Vol. I, p. 388. Despre reconfirmarea unor privilegii vezi şi 456, 595, uneori realizate chiar împotriva autorităţii nobiliare sau voievodale.

BDD-A19309 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:22:21 UTC)

în contextul năvălirilor tătăreşti, când Ordinul Cavalerilor Teutoni este creditat ca participant activ la luptele din Transilvania – privilegiul care urmează, fixează aproape definitiv toate reperele identităţii comunităţii săseşti în Transilvania. Enumerăm pe cele mai importante: supunerea doar în faţa autorităţii regale, privilegierea activităţii de negoţ, neobligativiatea de a participa activ în confruntările militare, dreptul de a se administra şi judeca fără intervenţia altei autorităţi decât cea regală.[213] Pe parcursul ***Chronicii,*** în mod stereotipal, când va veni vorba de saşi, referinţele se fac de obicei la măsurile de reînnoire a privilegiilor lor, niciodată contestate de autorul ***Cronicii***, fapt de înţeles, căci mediul nobiliar de la care se revendica autorul presupunea de asemenea drepturi speciale, considerate cu atât mai juste cu cât la vremea redactării cronicii ne aflăm în vremea restaurării. Numai subliniind că de privilegii similare au avut parte şi nobili români se putea concepe revendicarea drepturilor pentru naţiunea română înţeleasă în sens etnic, fără a însemna că toţi românii se puteau implica în deciziile politice.[214] Desigur referindu-se la privilegiile saşilor – niciodată denominaţi ca *naţiunea săsească*, dovadă a aderenţei la programul iosefin ce avea în vedere existenţa unei singure naţiuni statale[215]– Şincai se referă în cea mai mare parte la elita săsească.

Tot în mod stereotipal, sasul transilvănean apare ca necombatant tot în baza privilegiilor căpătate. Lucrul e relevat şi în ***Chronică***. În contextul năvălirilor tătăreşti, indirect aflăm despre lipsa lor de experienţă în materie; astfel, la anul 1236 „*după Analii besericei din Braşău tătarii din nou au prădat Ungaria şi în Ardeal au zăbovit şapte ani. Pe Cadan unul dintre craii lui Bat [...] l-au întâmpinat teutonii cari lăcuiau peste munţi, în păduri, gândind că se vor încărca de dobânzi ci Cadan s-au făcut a fugi, iară saşii s-au înturnat veseli şi lepădând armele se ospăta, când Cadan i-au asuprit fără de veste şi pre mulţi i-au tăiat*."[216] Stereotip contrazis, parţial, de participarea saşilor la lupta împotriva otomanilor în secolul al XVI-lea când la 1595 „*patru cetăţi săseşti au dat fieştecare câte o mie de ostaşi cu hainele sale, Bistriţa cu roşii, Braşăul cu vinete, Mediaşul cu verzi, Sibiul cu negre*"[217]– diferenţiere necesară, căci exista şi o conştiinţă specifică fiecărei citadele săseşti, deşi toate optau pentru aceleaşi privilegii.[218] Cum se vede, saşii

---

213 ***Ibidem***, p. 389-390.

214 Keith Hitchins, ***Mit şi realitate în istoriografia românească,*** p. 42, Idem, ***The Ideea of Nation among the Romanians of Transylvania***, în ***op. cit.***, p. 74-75.

215 I. Tóth Zoltan, ***op. cit.***, p. 314.

216 ***Chronica***, Vol. I, p. 399.

217 ***Chronica***,Vol. II, p. 345.

218 Vezi în ***Chronică,*** Vol. I, p. 456, extinerea privilegiilor Sibiului asupra Mediaşului şi Seicilor fixat în vremea lui Carol Robert.

BDD-A19309 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:22:21 UTC)

sunt definiţi şi prin apartenenţa la lumea citadină. Faptul este cu atât mai evident când contrazicând pe Eder, Şincai nota „*foarte reu s-au înşelat, judecând din cuvintele Anei Comnenei cele mai sus aduse, că pe vremea aia, românii au fost numai păstori şi, neavând statornice lăcaşuri şi, se muta din loc în loc ca şi ţiganii* [dimpotrivă, zice Şincai] *ei au avut lăcaşuri şi oraşe cu mult mai vestite decât saşii din Ardeal.*"[219] Legat de viaţa citadină se conturează şi imaginea de negustor a sasului atât prin referinţele la prindea hoţilor care jefuiesc negustorii din Sibiu,[220] chiar dacă aceştia nu s-au arătat întotdeauna ca cei mai cinstiţi, de vreme ce la 1458 „*saşii din Sibiu sunt consideraţi pricina pentru care Vladislav al V-lea al Valahiei* (sic!) *au ars sate pline de oameni şi i-au dus în Valahia ca reacţie la strâmbătatea şi paguba oamenilor sau supuşilor lui.*"[221]

Rezumând, trei coordonate definesc comunitatea săsească – căci aproape niciodată nu se vorbeşte de acţiunile unui sas anume, săsimea fiind imaginată ca un grup organic: vasali credincioşi regelui Ungariei, orăşeni ce luptă pentru păstrarea privilegiilor, contracarând intervenţia unei terţe puteri, element activ în sud-estul Europei în ce priveşte circulaţia mărfurilor.

Alteritatea saşilor se afirmă cel mai bine prin referinţe la apartenenţa lor confesională. În spiritul epocii, atitudinea lui Şincai faţă de luteranism este marcată în general de toleranţă. Pe de o parte, el afirmă că „*luteranii şi calvinii sunt singurii care au deschis mintea apusenilor.*"[222] Totul se schimbă când vine vorba de intruziunea luteranilor în viaţa religioasă a românilor. „Ortodoxul" din Şincai se pronunţă clar împotrivă, fie că preia de la cronicarii moldoveni fie că reconstituie încercări similare după alte surse. Relatările despre Despot vodă ale cărui încercări în ridicarea nivelului cultural le găseşte lăudabile, mai puţin încercarea „*ca pre toţi moldovenii să-i facă lutherani*" care se încheie retoric: „*oare nu greşesc cumva şi în zilele noastre unii şi tocma dintre arhiereii ce se ţin pre sine pravoslvnici, cari îşi ţin sfetnici şi mai vârtos secretari eretici*[…]?"[223] Iancu Sasu este tratat similar, iar faptele-i considerate dovezi ale „*nedumnezeirii şi ereticiei sale.*"[224] Notăm deci, că alteritatea este tolerată până la momentul intruziunii în treburile româneşti. Atunci când acestea sunt chiar fundamente ale procesului de creare a unei identităţi româneşti, care adesea se afirmă prin raportare la celălalt, reacţia lui Şincai este dură, rapid catalogată drept erezie.

---

[219] ***Chronica***, Vol. I, 308-309, Prefaţa, p. LXXX.

[220] ***Chronica***, Vol. I, p. 533, 561.

[221] ***Chornica***, Vol. II, p. 47.

[222] ***Chornica***, Vol. II, p. 182, Manole Neagoe, ***Prefaţă şi note critice***, p. XCVIII.

[223] ***Ibidem***, p. 286.

[224] ***Ibidem***, p. 310-314.

BDD-A19309 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:22:21 UTC)

După cum se poate constata, există o serie de continuităţi şi discontinuităţi în definirea sasului în istoriografia românească. Prelungiri ale puseurilor ideologice specifice lumii medievale sunt, cum am văzut legate, de confesiune, de rolul saşilor în viaţa economică a celor trei ţări române. Mutaţii intervin când vine vorba de fixarea originii acestui element etnic, căci argumentul este de o stringentă actualitate în susţinerea drepturilor propriei naţiuni, obligată să demonstreze propria-i apartenenţă la ansamblul provinciei, originea şi mai ilustră. Fără a demonstra urmă de şovinism[225] Şincai priveşte elementul săsesc ca pe unul firesc în configuraţia politico-juridică şi socială a Transilvaniei. Fapt e că maniera de a configura portretul sasului de către scrierile Şcolii ardelene va marca receptarea fenomenului săsesc, atât tematic şi ca abordare în istoriografia românească.[226]

Asupra imaginii neamţului putem spune că, în virtutea prezenţei sale mai recente şi în forţă în zonă, el este asimilat străinului. Dar faptul este comun în mentalul tuturor popoarelor din zonă, o suplimentară dovadă a alterităţii sale fiind exprimată tot în ***Chronică,*** când preluând de la istoricul maghiar Mihaly Czerei relatări despre formarea lui Francisc Rackoczy al II-lea la Praga, în Italia, ca şi despre căsătoria sa cu „*fata prinţului din Hessia*" şi îmbrăcarea sa „*cu haine nemţeşti,*" Şincai explică acest fapt ca determinant pentru motivul care a făcut pe Cerei Mihaiu să creadă că eroul „*au desbrăcat inima cea ungurească.*"[227]

Imprecizia şi datele destul de lacunare ancorate mai mult în factualitate au putut determina o tratare atât de slabă a portretului germanului din sec al XVIII-lea în studiile imagologice privind imaginea germanului realizată din perspectivă românească. Mai bogate şi mai definite devin scrierile din veacul al XIX-lea când, o definire statală permite la un moment dat şi o „parcelare" ce contribuie la o mai bună identificare a lui, mai nuanţată, în funcţie de apartenenţa statală. Chiar şi atunci însă, se poate observa că în unele cazuri lumea germană este privită adesea la nivelul moravurilor poporului ca un tot, diferenţa evidenţiindu-se mai ales în funcţie de contextul politic, de dezideratele politice ale observatorului.

---

[225] Mircea Tomuş, ***Gheorghe Şincai. Viaţa şi opera***, Bucureşti, 1965, p. 290, Manole Neagoe, ***Prefaţă şi note***, p. CVIII, Daniel Eiwen, ***art. cit.,*** p. 268.

[226] Adolf Armbruster, ***DacoRomano-Saxonica***, Bucureşti, 1980, p. 31.

[227] ***Chronica***, Vol. III, p. 256.

BDD-A19309 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:22:21 UTC)

The Image of *The Other* in Chronica românilor. Şincai' s Vision Above Germanic Populations from Transylvania

Abstract

Our study finds its motivation in the fact that imagological studies undertaken from Romanian perspective have neglected the chronics from the 18th century when they thought of reflecting **The Others** – and especially the German' s image – as represented by our people. The main reason is perhaps the lack of a definite national identity, the process being at that time at its beginning. As we prove, starting from ethimological consideration, ethnonims regarding the Germans ethnic' s image demonstrates a lack of certitude about the way the Other was identified. After a thorough reading, we discerned between two meanings of the words **german**, **neamt**, **sas**, ethnonims usually used nowadays as synonyms. Thus, we have noticed an association of the **german** with the Catholics and with the dynasty of Habsburg, that of **neamţ** designating in a very common manner encountered to all the Slavonic people, **the foreigner** or **the barbarian**, while the term **sas** was used without stressing their alogentity in Transylvania, but mainly by making evident their particularity in the Transylvanian historic context.

BDD-A19309 © 2004 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:22:21 UTC)